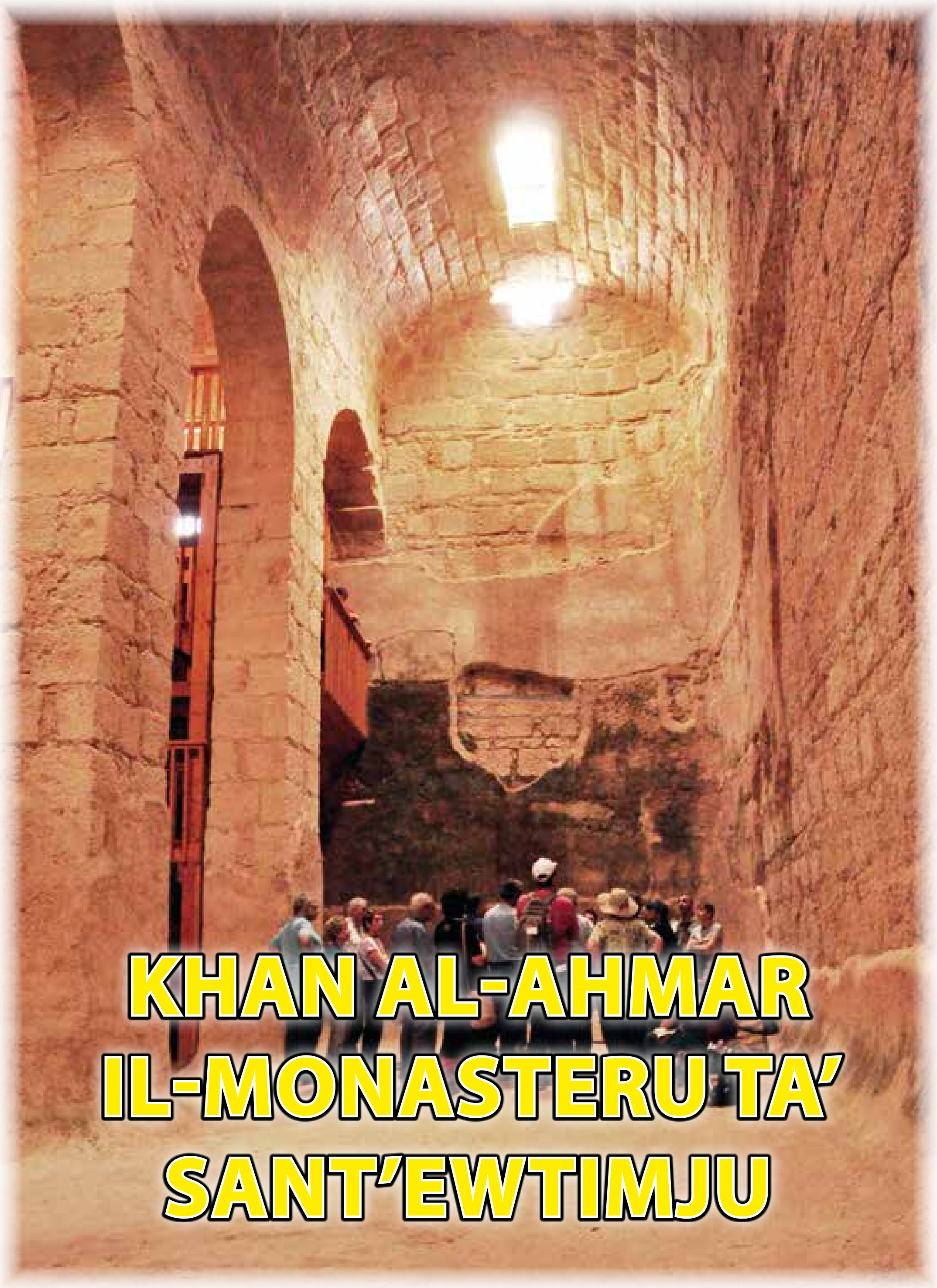

KHAN AL-AHMAR IL-MONASTERU TA' SANT'EWTIMJU

Pietro Kaswalder

Il-Ħadd 7 ta' Mejju 2000 saret l-inawgurazzjoni solenni tas-sit arkeoloġiku ta' Khan al-Ahmar, li jiġi identifikat mal-monasteru antik ta' Sant'Ewtimju l-Kbir. L-awtoritajiet akkademiċi kienu preżenti, flimkien mal-awtoritajiet reliġjużi u r-rappreżentanti tal-Knejjes lokali.

Il-monasteru ta' Sant'Ewtimju, li jinsab fiċ-ċentru tal-installazzjoni industrijali tal-insedjament ta' Mishor Adumim, hu issa miftuħ għall-pubbliku.

Ir-rovini ta' Khan al-Ahmar jinsabu 14-il kilometru bogħod minn Ġerusalemm u 3 kilometri bogħod mill-monasteru tal-Martyrius (Khirbet Murassas). Ewtimju kien ġej oriġinarjament minn Mélitène, fil-Ġorġja Minuri, l-Armenja tal-lum. Hu mar għall-ewwel joqgħod fil-lawra (monasteru ta' ċelel fil-blat) ta' Għajn Fara, fis-snin 405-410. Minn hemm għadda għall-monasteru ta' Wadi Mukellik, fejn kien jgħix il-ħabib tiegħu Théoctiste. Għamel xi żmien jgħix ukoll f'Hyrcania (Khirbet el-Mird) u għadda xi snin fid-deżert ta' Żif (li jissemma f'1 Samwel 23,14), fejn hu waqqaf il-monasteru ta' Kfar Baricha (Aristobulos, Khirbet Istabul).

Fl-aħħar nett Ewtimju ġie fil-witat tas-Sahel u waqqaf il-lawra li ġġib l-isem ta' Khan al-Ahmar (jiġifieri il-Khan l-Aħmar). L-ewwel parti tal-kumpless monastiku hi magħmula minn knisja, ġiebja u xi ftit ċelel. L-ewwel knisja ġiet ikkonsagrata mill-Patrijarka ta' Ġerusalemm Govenale fis-7 ta' Mejju 429.

Lejn tmiem il-ħajja twila tiegħu, Ewtimju talab lid-djaknu Fido biex jittrasforma dik il-lawra f'monasteru. Ix-xogħol tat-tkabbir tal-kumpless monastiku sar wara

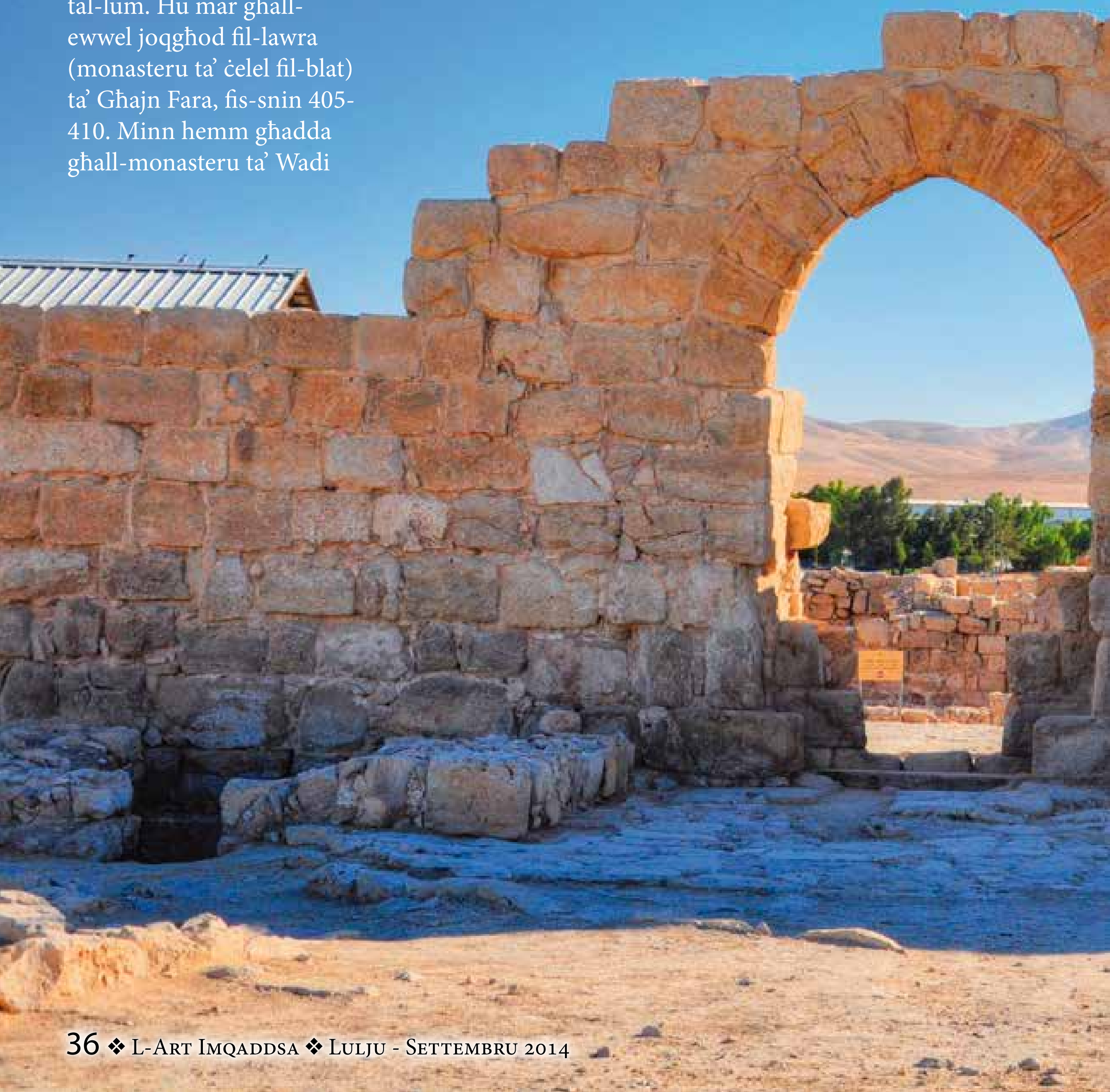

l-mewt ta' dan il-qaddis. Xi għerien li kien hemm ġew trasformati f'kappelli funerarji, u l-kripta tal-knisja tkabbret. Fis-sena 482 il-Patrijarka Martyrius ikkonsagra l-knisja nhar is-7 ta' Mejju, data anniversarja tal-mewt ta' Sant'Ewtimju.

Drawwa proprja ta' Ewtimju kienet dik li jiġbor flimkien l-irħieb kollha li kienu jgħixu fil-lawra biex jgħixu r-Randan fil-komunità. Kollha kienu jirtiraw fil-wita ta' Buqeia, xi tliet sigħat mixi lejn il-lvant, mill-festa tal-Epifanija sa Ħadd il-Palm. Dan kien ikun il-perjodu tax-xita, u għaldaqstant l-irħieb kienu jsibu xi ħaxix morr biex jitrejqu bih.

Kienu bosta l-irħieb li għexu fil-lawra ta' Ewtimju matul is-sekli. Fis-sena 456 iż-żagħżugħ Martyrius mar jgħix f'Khan al-Ahmar. Qrib din l-esperjenza monastika tiegħu hu waqqaf ukoll il-lawra ta' Ma'ale Adummim, qabel ma sar patrijarka ta' Ġerusalemm. L-istoriku tal-Knisja antika Cirillu ta' Scythopolis

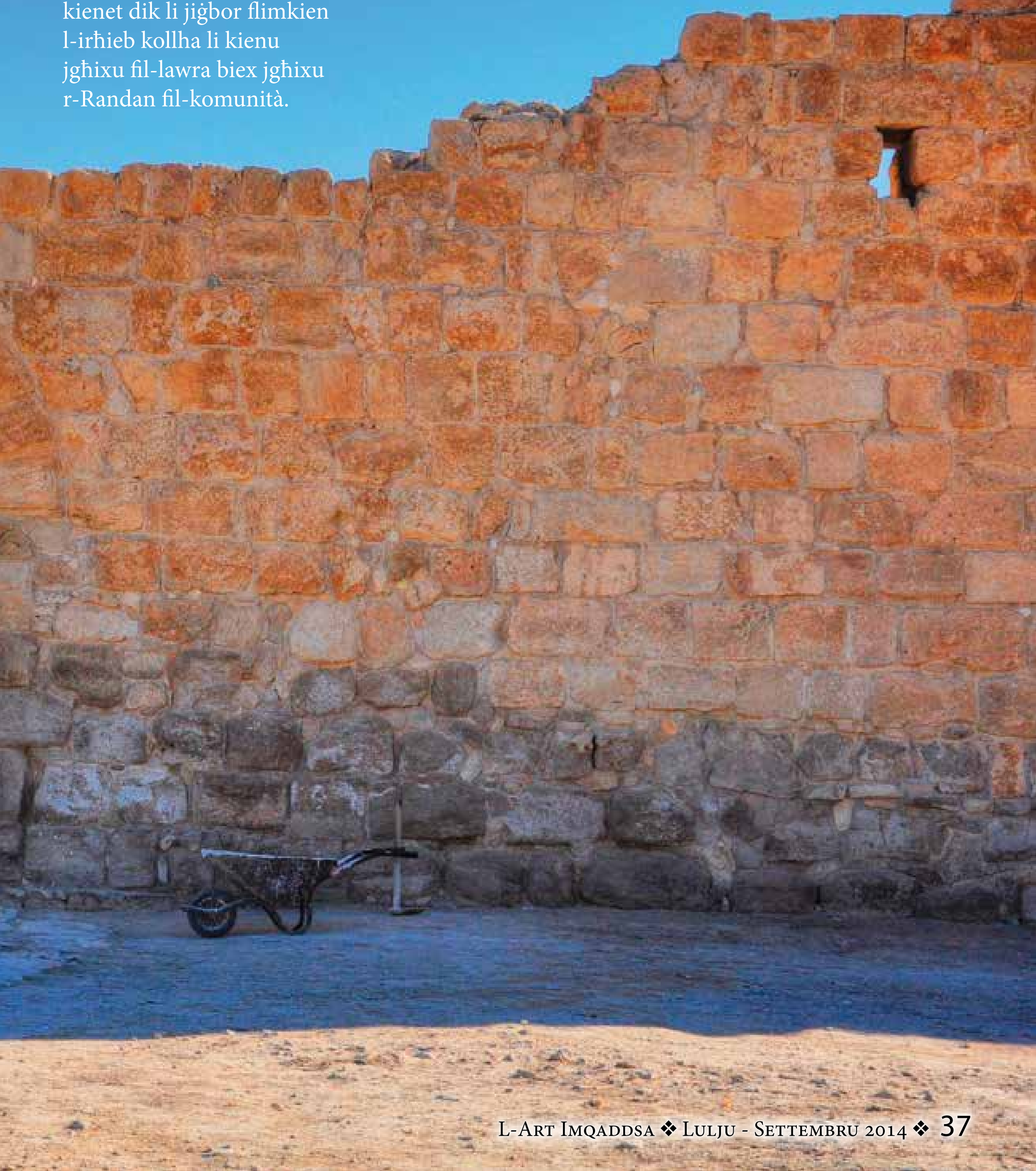

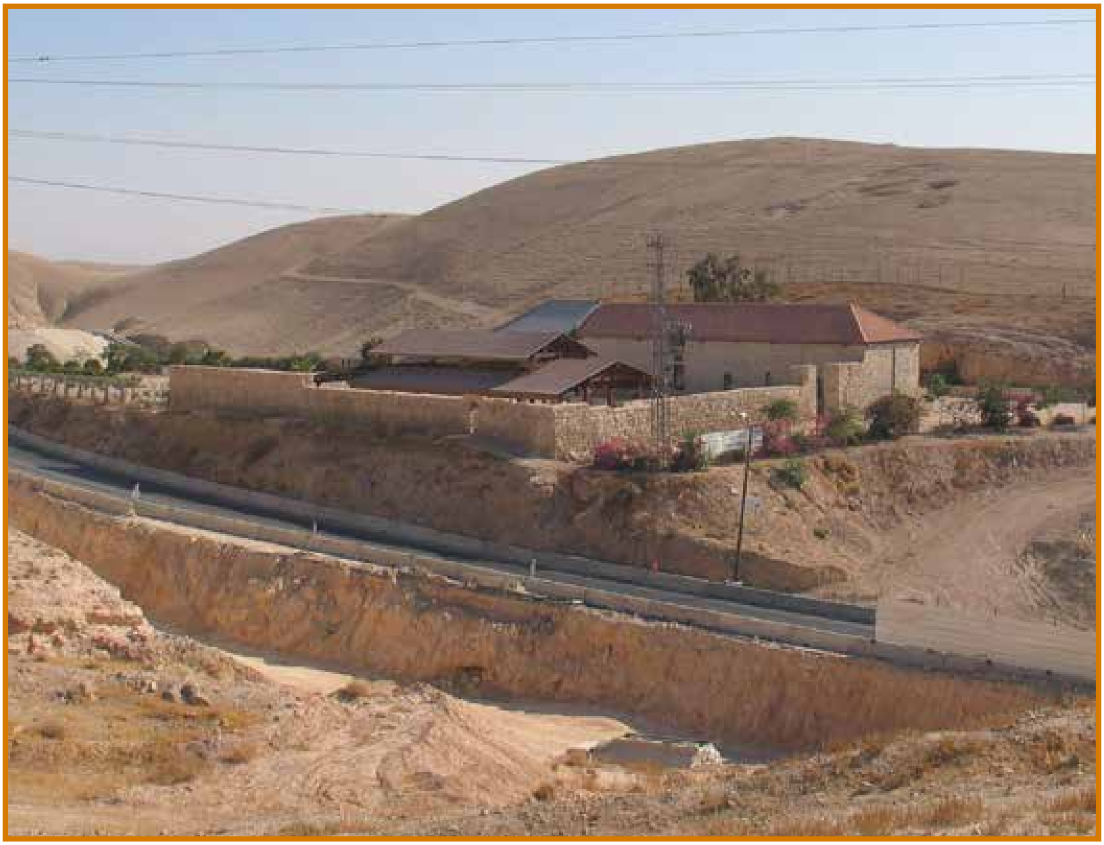

għex għal sentejn f'Khan al-Ahmar. Hu kiteb il-*Ħajja ta' Sant'Ewtimju* fis-sena 557. San Ġwann Damaxxenu (730-740) u San Teodoru Studita (817) kienu jikkorrispondu mal-irħieb tal-monasteru matul il-kriżi ikonoklasta, kif ukoll rigward problemi teoloġiċi. L-istorja tal-monasteru ta' Ewtimju kompliet sa żmien il-pellegrini tal-epika Kruċjata, u jissemma bħala pellegrin l-abbati Russu Danjel u r-raħeb Grieg Ġwanni Phocas. Is-sit ġie abbandunat mill-irħieb fis-sena 1250 u mbagħad beda jiġi utilizzat bħala "Khan" (post fejn jieqfu l-karovani) għall-Għarab li kienu jmorru lejn Nabi Mousa.

Is-sit ta' Khan al-Ahmar ġie skavat fi tliet perjodi ta' kampanji arkeoloġiċi: D.J. Chitty (1928-1929), Y.E. Meimaris (1976-1979) u Y. Hirschfeld (1987). Il-kumpless jifforma rettangolu irregolari ta' 55m x 65m. Minn barra, fuq ix-xaqliba tal-lvant, wieħed isib ġiebja kbira (12m x 18m), li kienet tilqa' fiha l-ilma tax-xita għall-bżonnijiet mhux biss tal-irħieb imma wkoll tal-bedwini u tal-vjaġġaturi li kienu jgħaddu minn hemm fi triqithom lejn Ġeriko. Lejn in-nofsinhar tal-monasteru l-komunità monastika kienet tikkultiva ġonna tal-ħxejjex għall-għajxien tal-irħieb. Il-monasteru ġie mibni diversi drabi: wara l-qerda tal-Persjani fis-sena 614, wara t-terremot tas-sena 659, u fl-aħħar nett fl-epoka Kruċjata. Il-mużajċi li nstabu jmorru lura għas-sekli 7-8.

Il-kripta funerarja ta' Sant'Ewtimju tinsab fiċ-ċentru tal-monasteru, u tmiss mal-knisja kbira fuq ix-xaqliba tan-nofsinhar. Il-kripta, li hi l-aktar parti antika tal-monasteru, tmur lura għall-epoka Biżantina u hi kbira 4,7m x 5,8m. Instabet minn D.J. Chitty fl-1928. Fiha hemm il-qabar ta' Sant'Ewtimju, u ġew midfunin hemmhekk ukoll sitt abbati suċċessuri tiegħu, minn Domizjanu sa Passarion. F'epoka Kruċjata ġiet mibnija kappella ta' 8m kwadri fuq il-qabar

tal-qaddis. Il-knisja (13,8m x 25,4m) għandha ħajt li hu miksi b'mużajċi u irħam polikromu. In-navata tan-nofsinhar biss baqgħet prattikament intatta, filwaqt li dik tat-tramuntana ma għadhiex teżisti. Id-dekorazzjonijiet fil-mużajċi huma varji: motivi ġeometriċi, fjuri, annimali, eċċ.

Il-paviment tal-irħam tan-navata jmur lura għall-epoka Kruċjata (12 seklu). Madwar il-knisja jinsabu diversi ċelel monastiċi, kif ukoll ir-refettorju. Fiż-żona tal-knisja nstabu wkoll fdalijiet ta' ċeramika Biżantina u Għarbija. Dawn is-sejbiet jixhdu li l-knisja u l-mużajċi tagħha kienu saru qabel it-terremot tas-sena 659. Xi elementi mill-knisja jmorru lura għall-epoka Kruċjata.

Kamra oħra funerarja (2,4m x 8,5m) nstabet minn Y. Meimaris lejn il-lvant tal-qabar ta' Ewtimju. Fil-bitħa tat-tramuntana tinsab id-daħla tal-monasteru, ta' epoka Kruċjata, li hi mibnija minn parti mill-ħajt l-antik u fiha forma ta' torri ta' gwardja. Hemm ukoll xi ċisterni aktar żgħar madwar il-monasteru.

Sant'Ewtimju kellu l-idea li jieħu kura tat-tribujiet nomadi li kienu jgħixu fid-deżert tal-Lhudija. Hekk hu ħoloq "id-djoċesi tat-tined". Ċirillu ta' Scythopolis jikteb li xi 40 Sarraċin immexxija minn Aspebeto kienu ħarbu mill-persekuzzjoni tal-Persjani. It-tifel tiegħu, li kien jismu Terebone, ġie mfejjaq minn Sant'Ewtimju, u hekk il-familja kollha tat-tribù tas-Saraċini kkonvertew u rċevew il-magħmudija. Aspebeto bidel ismu f'dak ta' Pietru. Hu ġie kkonsagrat isqof u ħa sehem fil-Konċilju ta' Efesu tas-sena 431. Maris, li wkoll kien membru tal-familja ta' Aspebeto, kien l-abbati suċċessur ta' Ewtimju fil-monasteru ta' Khan al-Ahmar. Il-monasteri li nibtu minn dan in-nukleu u li kienu ċentri għall-bedwini Kristjani kienu dawk ta' Għajn Fara, Khirbet Murassas, Khirbet al-Mird, ir-reġjun ta' Ġeriko, Dejr Dosi u San Saba.

Fl-Art Imqaddsa mal-Franġiskani

Pellegrinaġġi 2014

Art Imqaddsa u Ġordanja
3-13 Novembru

Ikteb jew ċempel:
Kummissarjat tal-Art Imqaddsa
8, Triq Santa Luċija,
Valletta, VLT 1213
Malta
Tel: 2124 2254
E-mail: comalt@ofm.org.mt
www.ofm.org.mt